

Et torv fyldt med bøger

Ballebys Boghandel på Store Torv ophørte 2001. Det var ikke blot en forretning, der lukkede. Det var også afslutningen på et hjørne af byens kulturhistorie.

Store Torv er Thistedes hektiske hjerte.

Vi passerer dagligt, her mødes vi, ofte til torvehandel; her samles vi til store og halvstore begivenheder. Med og uden musik. Med og uden optræden og optog. Festlige stunder, højtidsstunder. Det store juletræ. Når det kommer ind fra plantagen, og når det står dér med lys og det hele: En begivenhed!

Det var på Store Torv, de ansvarstunge valghandlinger til Folketinget foregik i

slutningen af 1800-tallet. Det var her, repræsentanter for de tyske besættelsestropper 1940-45 lod sig fotografere foran rådhus og kongestatue; det var Store Torv mange af dem måtte over kort efter befrielsen og i knap så standsmæssig tilstand på vej hjem til Das Vaterland.

Jo, alle veje fører til og fra Store Torv, og ofte er anledningen så opsigtsvækkende, at vi alle sammen må møde op på én gang og endda også fylde det øverste af

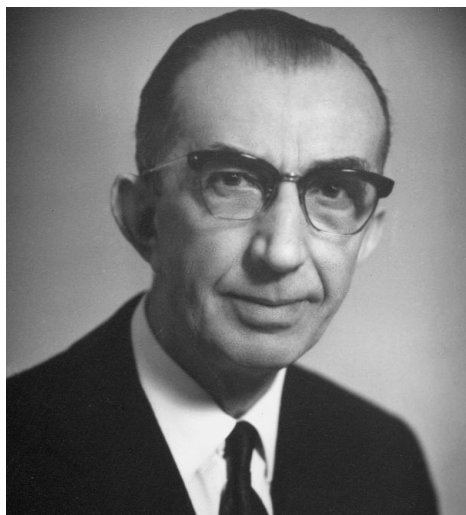

Store Torv anno 1946. Med Ballebys Boghandel, værtshus (Maxim), frisør, isenkrammer (Joh. Agerholm), der senere flyttes ned i Storegade i Valdemar Smiths forretningslokaler. Så er der et Schou-varehus og en tøjforretning (Dansk Beklædnings Magasin). Bortset fra boghandelen skulle der de kommende år ske store ændringer på denne side af Store Torv. Det gamle rådhus til venstre bliver der ikke rørt ved, men bygningen får med tiden nye funktioner. Foto: Aage Pedersen/Lokalhistorisk Arkiv.

de tilstødende gader. Sådan er det, når to brødre med det gode danske navn Olsen lægger vejen forbi Thisted.

Store Torv er en af de mest fotograferede lokaliteter i byen, og på næsten alle billeder er den med, forretningen, boghandelen, Ballebys Boghandel. Og mens så meget forgår, andre forretninger lukker, facader skiftes ud, tidens trend aflæses gennem bybilledet – ja, så var Ballebys Boghandel fra 1937 den samme. Bevares, de seneste år stod der kun Boghandel. Men alt andet var intakt. Næsten.

Der var for resten en anden ændring. En dag forsvandt den udstillingsboks – eller montre – der i mangfoldige år stod foran

Carl E. Balleby 1906-1991. Drev forretningen på Store Torv fra 1937 til 1977, da den blev overtaget af Niels Eriksen. Forretningen lukkede efteråret 2001. Niels Eriksen: »Jeg arbejdede sammen med Balleby i ti år og lærte ham at kende som et stort menneske, meget respekteret i branchen. Og dét, der skilte ham ud fra andre boghandlere, det var hans utrolige viden. Han læste altid, aldrig en ledig stund uden en bog i hånden. Og så havde han et stort talent for at sælge bøger med en velvalgt bemærkning, som kunderne godt kunne li'. Det var ikke mindst vigtigt.« Privatfoto fra 1969.

døren helt ud til fortovet. Det var her, den allersidste nye bog eller en bog, der af en eller anden grund var top-aktuel, blev placeret.

Hvis ikke Carl E. Balleby – for ham var det – gennem valget af bogtitel kunne give en kommentar med på vejen til forbipasserende. På denne måde med en bogtitel – nok så uskyldig – sige, hvad siges måtte. Sådan som det var under besættelsen, hvor boghandleren var aktivt med i modstandsbevægelsen.

Fjernelse af montren – der nu findes på Thisted Museum på den anden side Store Torv, længere væk er den jo ikke – var måske en reverens for nye tider og fremkommelighed. Men ellers!

Man kan om Ballebys Boghandels indretning og atmosfære (næsten) sige med en titel fra en af de mange tusinder bøger, der har passeret revy i det lille butikslokale: »Intet nyt fra Vestfronten«...

Et par reoler flyttet

Eller som den sidste indehaver (fra 1977) Niels Eriksen siger det, når han bliver udfrittet om »sjælen« i den forretning, hvor han havde haft sin daglige gang fra 1966:

»Det var nok dét med »det gamle«. Hvad man forbinder med Thisted – det er torvet og Ballebys Boghandel. Sådan er der i al fald mange, der oplever det. Vi har heller ikke foretaget de store ændringer. Jeg lavede noget om for 15 år siden, hvor jeg tillod mig at flytte et par reoler, så vi kom til at ekspedere fra en lidt anden vinkel. Desuden fik vi nyt gulv. Jeg kan huske, at nogle af de gamle kunder blev om ikke forfærdede, så dog lidt overraskede: »At du kunne nænne det!« Vi foretog heller ikke de store krumspring ude i vinduesud-

En ung boghandler har taget over. Niels Eriksen 1979 – to år efter overtagelsen. Ballebys gamle skrivebord står endnu næsten midt i butikslokalet. Til højre Aase Kjær. Privatfoto.

stillingerne. Vi brugte vinduerne til dét, de var beregnet – udstilling af de varer, forretningen solgte: **BØGER!** Et boghandler-vindue skal stråle af bøger. Simpelthen! Når der kommer en ny og den bliver anmeldt i aviserne, skal man – helst samme dag – kunne finde den i boghandlerens vindue. Også i Thisted! Jeg lagde vægt på, at jeg selv var i forretningen og – mener jeg – fra morgen til aften. Og vi bestræbte os for at have de fleste udgivelser. Og det er jo noget, der fylder op i et lille butiksløkalet og på lageret bagude. Selvfølgelig ikke alle nye bøger, men de fleste. Og man skal hurtigt kunne skaffe hjem. Men især de lokale udgivelser af enhver art havde vi på reoler og i udstilling. Det er jo en vigtig del af egnens identitet, og den gjaldt det for os om at bidrage til at styrke. Det var »konceptet« for Ballebys Boghandel.«

Der er sikkert mange gamle kunder, man vil kunne få til at skrive under på, at Ballebys Boghandel ikke var, som forretningen er flest. Heller ikke som mange andre boglader. Og slet ikke som de forretninger, hvor bøgerne kæmper om opmærksomheden sammen med andre varegrupper, der taler til andre kunder end dem, for hvem »dette med bøger« er en anden måde at trække vejret.

På Store Torv var det bogen, der var i centrum – den var hovedpersonen. Og er der behov for andet end fyldte reoler? Måske lidt mere plads! Det kunne være svært at vende sig, hvis der var mange mennesker i forretningen. Blot dette at tage en bog ned fra hylden, stå med den, bladre, forsigtigt, fornemme papir og indbinding, denne særlige duft, der er over nye bøger, tryksværten.

Dette med bogen som et fysisk udtryk vidste den gamle boghandler Carl E. Balleby noget om.

Niels Eriksen:

»Han havde en utrolig viden, læste meget, aldrig en ledig stund uden en bog i nærheden. Og derfor kunne han jo øse af sin viden over for kunderne. Altid god for en frisk bemærkning, det er også med til at sælge en bog. Når der udkom en ny bog, orienterede han sig straks om den og understregede over for os, at det ikke mindst havde stor betydning at have haft bogen mellem hænderne, så at sige vendt og drejet den, og han gav os derfor bøger med hjem til låns, så vi kunne gøre ham kunsten

efter. Og det er faktisk rigtigt. En bog kan man læse eller læse om, man kan også »læse« den ved at underkaste den en nærmere undersøgelse. Under alle omstændigheder hjælper det til, at vi er godt rustet og kan huske bogen på en anden måde, når der kommer en kunde, der efterspørger lige netop en sådan bog. Man kan sige, det var Ballebys motto: *Bogen i hånden, læs, vend og drej den!*«

Men i efteråret 2001 var det slut.

Nu er der rapt modetøj, hvor der tidligere var bøger; det tager sig flot ud, bevarer; bøger er det dog ikke.

Generationsskifte

Flere forretninger i Thisted lukkede dette år, andre skiftede indehavere. Et generationsskifte i byens forretningsliv. Bybilledet skiftede karakter med ombygninger og nye facader.

Sammenlægninger, fusioner, rationaliseringer og omlægninger var ord og begreber, medieerne slog om sig med i denne periode.

Og i boghandlernes blad »Bogmarkedet« blev der brugt udtryk som »trend« og »systemskifte« om de ændringer, der var godt på vej i denne branche, og hvor Thisted-boghandelen var en af de gamle bastioner, der faldt.

»Skal vi alle sammen til at købe bøger på nettet?« spurgte »Bogmarkedet«. Lidt retorisk måske, men alligevel som udtryk for hvor hurtigt det gik i branchen, og hvor den ene efter den anden af de gamle boglader landet over ophørte. Herefter fulgte en beskrivelse af boghandelen på Store Torv, som Carl E. Balleby havde overtaget fra Georg Pors i 1937 – direktøren for biografen Royal Teatret i Rådhusstræde. »En vir-

Den kloge ugle i kobber med de lysende øjne. Oprindeligt på døren ud mod Store Torv – senere kastede den sit skarpe blik ud over boghandleren og godtfolk inde i butikken. Privatfoto.

*Dette for at meddele, at jeg fra 1.
Januar 1937 har overtaget den af Herr
Georg Pors drevne Boghandel, Store Torv
5, Thisted, og anbefaler mig herved til saa-
vel gamle som nye Kunder*

Ærbødigst Carl E. Balleby.

Ny boghandler i Thisted. Carl E. Balleby byder sig til over for thistedboerne 1937. Annonce i de tre lokale aviser på dette tidspunkt: Thisted Amts Tidende, Thisted Amtsavis og Thisted Socialdemokrat.

kelig god boghandel« – det er den karakteristisk, bogbranchens blad giver Ballebys Boghandel.

Carl E. Balleby (1906-91) stammede fra Tarm. Som lille dreng flyttede han med sine forældre, en bror og søster til Ringkøbing. Efter syv års skolegang fandt hans far, der var snedkermester, læreplads til ham i manufakturbranchen. Men det passede ikke rigtigt den unge Balleby, hvis interesser gik i andre retninger. I øvrigt tilskyndet af faren, der læste meget og som forstod at indvie sine børn i bøgernes forunderlige verden. Balleby fandt en ledig læreplads i en boghandel i Ringkøbing. Han var kun 14 år – som 18-årig var han udlært og havde desuden handelsskoleeksamen. Og nu lå verden for hans fødder. Han ville ud, og det kom han. Og verden dengang, det var Danmark. Han tog først til Silkeborg og vendte to år efter hjem til Tarm. Så var han i København nogle år og kom siden til Holstebro. Det var heldigt, for dér mødte han sin hustru, Anina Marie

Nielsen, som i alle årene fremover støttede ham og ydede en uvurderlig hjælp i det arbejde, det er at have egen forretning.

Familien flyttede til Aalborg, hvor Carl E. Balleby blev rejsende i papirvarer.

Men så en dag – det var i 1937, da en ny næringslov trådte i kraft – måtte biografen og boghandler Georg Pors skille sig af med en af sine to forretninger i Thisted. Og for Balleby blev det heldigt nok bøgerne, Pors sagde farvel til. Boghandelen passede familien både i beliggenhed og pris. Der havde tidligere været fire indehavere foruden skolelærer Mads Smed Andersen, der grundlagde den i 1877. Han gik i kompagniskab med Jørgen Søltøft, der egentlig var landmand, men overtog efter Smed Andersen og drev boghandelen i 11 år, 1885-96. Chr. A. Olesen havde den i 22 år til 1918, Axel Nielsen i fire år, mens Ejner Doest holdt ud i tre år og sideløbende drev Fyldepennehuset i Kolding. Og det var så efter Doest, at Georg Pors kom til.

Strømninger og bøger

Det var en vanskelig og arbejdsom tid, der begyndte for ægteparret Balleby i 1937. De var begge i forretningen hver dag trods mangel på varer og pengeknaphed i befolkningen. Balleby beskrev situationen således i Thisted Dagblad, da han i 1976 blev interviewet i anledning af 70 års dagen:

Det bedste Selskab

de lange Vinteraftener er den gode Bog. Den billigste Maade altid at have en god Bog ved Haanden, finder De ved at blive Medlem af BALLEBY'S BOG-HANDELS Læsekredse. Disse Kredse er ordnede efter amerikanske Principper, saaledes at De modtager 2 NYE BØGER hver fjortende Dag i 6 Maaneder. Prisen er 2,50 Kr. pr. Maaned, ialt 15 Kr. Ved Kredsens Ophør tilfalder der Dem 2 Bøger ved Lodtrækning. Saaledes kan De en Vinter læse 26 af de bedste nye Bøger for 15 Kr. + Værdien af to Bøger der tilfalder Dem, i Almindelighed ca. 12 Kr. Bøgerne leveres i praktiske og rene Bind og Ombygningen foregaar fra Bud, uden Ulejlighed af nogen Art for Dem.

Forsøg el

Abonnement i Aar

Vi starter ca. 15. Oktober.

Carl E. Ballebys Boghandel.

Store Torv 5. Telefon 90

Thisted.

Det bedste selskab – det finder man blandt bøgerne og i læsekredsen. Læsekredsen fungerer efter »ordnede amerikanske principper«. 1940'erne.

Big Ben

Konfirmandens store Ønske

— en Gave for Livet —
et herligt „Værktøj“
— fremragende paa alle Punkter:

Teleskopisk Vacuum-Fyldning — Dobbelt Blæk - Kapacitet — Synlig Blækstand — Strømliniet Holder — 30 Aars garanteret Guldpenn!

Kr. 25-30-38-48 og 58. Tilsv. Pencils: Kr. 10-12 og 15.

Kompl. Sæt leveres i smukt Gave-Etui.

Ballebys Boghandel
Storetorv 5.

Carl E. Balleby fremkaldte og »kopierede« film. Og solgte fyldepenne. Det fineste mærke: »Big Ben«. Med 30 års garanti. 1939.

»Men hvordan det end kan være, så har det altid været dejligt at være boghandler i Thy. Thyboerne er nøjsomme mennesker, ganske vist, men de køber bøger ind imellem. Og som tiden gik, blev det bedre. Strømningerne tog også bøgerne med sig, og det er heldigvis blevet mere almindeligt at læse.«

Foruden at sælge bøger, papir, musik, kunst og foto havde Balleby agentur for Bennets Rejsebureau. Udgav julehefte og postkort med lokale motiver samt små mapper med »ægte fotografier« fra by og egn. Det gjorde i øvrigt de fleste boghandlere.

Og så var Balleby's Boghandel engang det sted, hvor turisterne henvendte sig for at få besked om egnen – og hvor thistedboerne kunne gå hen og hente oplysninger i form af bøger og pjecer om den egn, de måske ville besøge i sommerens løb. Udenlandsrejser var det alligevel de færreste, der havde mulighed – eller penge – til at begive sig ud på. Men skulle det være, havde boghandelen også en bog, man kunne medbringe på den store rejse, som det dengang var.

Ved 50 års jubilæet i Turistforeningen for Thisted og Thy i 1976 blev Carl E. Balleby udnævnt til æresmedlem.

»Der er to grunde til udnævnelsen«, fremhævede formanden, chefredaktør Chr. P. Fogtmann. »Den første er Balleby selv. Det huskes i byen, hvordan han klarede at give byen et turistbureau, før vi endnu havde fået et turistbureau. Den anden grund er, at foreningen over for Balleby har ønsket at hædre alle, der i bestyrelsen og længere ud har arbejdet for Thylands turisme, mens alt arbejde stadig skulle være ulønnet og frivilligt.«

Det er i det nævnte interview, at den lokale avis noterer:

»Carl E. Balleby kunne, hvis det skulle være, godt flytte forretningen til hjemmet på Malthe Bruuns Vej uden at foretage særlig megen flytning. Dér findes omtrent ligeså mange bøger som på Store Torv.«

Carl E. Balleby fortæller, at bøgernes magi og den verden, der åbnes, når man læser, havde fascineret ham siden drengeårene:

»Og det har naturligvis resulteret i, at jeg har taget utallige bøger med hjem og læst dem. Jeg læser næsten altid, når jeg er hjemme, og det kan måske godt virke irriterende på mine omgivelser, men jeg kan ikke lade være.«

Og så var den gamle boghandler overbevist om, at kærligheden til bøger var noget medfødt.

Så forsøger Thisted Dagblads journalist Helen Conway-Blake – sammen med Balleby – at definere begrebet »en god boghandler.« Den gamle boghandler er for beskeden til at fremhæve egne »mystiske« talenter, og journalisten må træde til og sikkert med egen erfaring fra forretningen tegne et indirekte portræt af »den gode boghandler« på Store Torv:

»Der er meget mere mystik i at ville skynde sig ind for at købe en bog af Tove Ditlevsen og så en halv times tid efter komme ud med en af Simmel, opsat på at komme hjem og læse med en del af handlingsforløbet i hovedet indtaget i selskab med Balleby.« (Johannes Mario Simmel, østrigsk forfatter, født 1924. Mest kendt for »Ikke altid kaviar« 1960, på dansk 1963, red.)

»Du skal til Thisted!«

Niels Eriksen (født 1939), der overtog Ballebys Boghandel i 100-året i 1977, er op-

Slutningen af oktober 2001. Endnu er der lys i vinduerne, som er fyldt med bøger. Også i kasserne udenfor er der mulighed for at få et kig i bøgernes forunderlige verden. Men om få dage er det slut... Foto: Klaus Madsen.

rindeligt fra Aalestrup, hvor faren var sagfører og familien boede i en ejendom med boghandel i stuen. Det var dengang, det hele begyndte – dét med bøgerne. Han blev udlært i L.-C. Lauritzens Boghandel i Aalborg i 1959 og var senere medhjælper i

Køsters Boghandel i Randers, H. Hansens Boghandel, Nykøbing M., Otto N. Olesens Boghandel, Hjørring, og Rechnagels Boghandel, Kgs. Lyngby. I 1966 kom han som nævnt til Thisted. I hans tid kom boghandelen med i forretningskæden »Bogfan«.

Jeppes Aakjær-citatet stammede fra Carl E. Ballebys tid – og blev som så meget andet ført videre af Niels Erik-sen, der også var en traditionernes mand. Foto: Klaus Madsen.

Bodil og Poul Rich var blandt de sidste kunder hos den »gamle« boghandler Niels Eriksen, der lukkede og slukkede på Store Torv i 2001. Han havde haft forretningen siden 1977, men forinden arbejdede sammen med Carl E. Balleby i en halv snes år. Foto: Klaus Madsen.

Om sin vej til Thisted fortæller Niels Eriksen:

»Repræsentanterne dengang havde været ved faget i mange år og kendte alt til alle landets boghandlere, og det var en af disse rejsende, der en dag i 1966 sagde – at jeg skulle til Thisted. Her var der en sund forretning, her var Balleby, og der var ingen arvinger til at tage over. »Det var lige noget for dig!« Jeg begyndte i Thisted i maj samme år. 1. januar 1977 overtog jeg så forretningen. Og jeg har aldrig fortrudt, at det blev Thisted. Det har været dejlige år, jeg betragter mig som thybo, og jeg har ikke på noget tidspunkt følt, at jeg ikke blev accepteret. Jeg har været et år på Mors, og dér var det mit indtryk, at det var lidt sværere at blive indlemmet.«

Havde en boghandel som Balleby overlevet sig selv?

»Tiderne ændrer sig, og dét, der blev problemet for mig nu, da jeg følte trang til at ville afhænde den, var, at butiklokalet simpelthen var for lille. Og så er der i bogstaveligste forstand ikke plads til en yngre mand, der skal til Thisted for at prøve kræfter inden for denne branche og supplere med det ekstra udbud af varer, der skal til for – ja, for at overleve. Computerspil, cd-rom i det hele taget, og computere, der står koblet til i forretningen, hvor kunder i alle aldre kan forlyste sig – det var der slet ikke plads til på Store Torv. Og det er nødvendigt for en boghandel i dag. Den kan ikke alene eksistere i kraft af bøger. Thisted er for lille.

To af de største bogkæder opkøber boglader rundt om i landet, men de har bestemte kriterier at gå frem efter i deres valg, og byer under 50.000 indbyggere går

de ikke på kompromis med. Sådan er vilkårene i dag.»

Hvordan tegner fremtiden sig så?

»Når bogsalget kombineres med andre mere eller mindre beslægtede varer, har boghandelen en fremtid. Men der er noget andet, der spiller ind, og det er EU, der blander sig i branchen. Skoler og i al fald biblioteker går ud i licitation, når de skal købe ind, og det er mange eksemplarer af bøger, det drejer sig om. Den tid, da alle kommuner f.eks. erklærede, at de handlede udelukkende lokalt og støttede de lokale, den tid er også forbi. Det er dog endnu ikke tilfældet i Thisted, men man ved ikke, hvordan det bliver. Prisfastsættelsen på bøger er blevet liberaliseret, det har skærpet konkurrencen, da det ikke længere udelukkende er gennem boghandelen, der kan købes nye bøger. I det hele taget er branchen i disse år ved at blive vendt rundt,« fortæller Niels Eriksen.

Knyttet til hotellets historie

Historien om Ballebys Boghandel er knyttet sammen med en anden historie – dén om det tidligere Hotel Royal og Ejerforeningen Royal. Nærmere bestemt matr. Nr. 411, den gamle købmandsgård på hjørnet af Store Torv og Torvegade.

En større ombygning af den tidligere hotelbygning blev færdiggjort i 1988, og et af hovedformålene havde været bevarelsen af, hvad der i mere end 100 år havde været

regnet for at være »byens bedste hjørne«.

Efter en urolig periode med skiftende ejere, som uden held forsøgte at videreføre Hotel Royal, blev hjørnehuset købt af tømrermester Bjarne Amby, som delte den i ejer-parter og bygningens brugere stiftede en ejerforening. Boghandelen var en af disse ejere.

Foreningen har sammen med Bjarne Amby og arkitekt Niels Christoffersen æren for, det lykkedes at afværge, at en moderne bygningsklods rejstes på dette »byens bedste hjørne«.

Sporene var begyndt at skræmme - også i Thisted. Man kunne oven i købet stående på Store Torv iagttage synet af bygninger, der måske nok var moderne, da de blev opført, men som ikke syntes at have de æstetiske kvaliteter, som nogle af de bygninger, der for år tilbage måtte vige pladsen, trods alt havde været i besiddelse af.

Med ombygningen af det tidligere hotel kunne den gamle købmandsgård fungere som et bycentrum i mindst 150 år oven i de 150 år, der var gået, siden agent Werner, en »berømt« skikkelse i den lokale historie, lagde de første sten.

Men det er en anden historie. Og den kan man læse i en lille bog »Matr.nr. 411. En købmandsgård i Thisted«, som lektor Jens Ole Petersen skrev og Ejerforeningen Royal udgav i forbindelse med færdiggørelsen af hotel-ombygningen. I øvrigt et fornemt stykke lokalhistorie der kan anbefales interesserede.